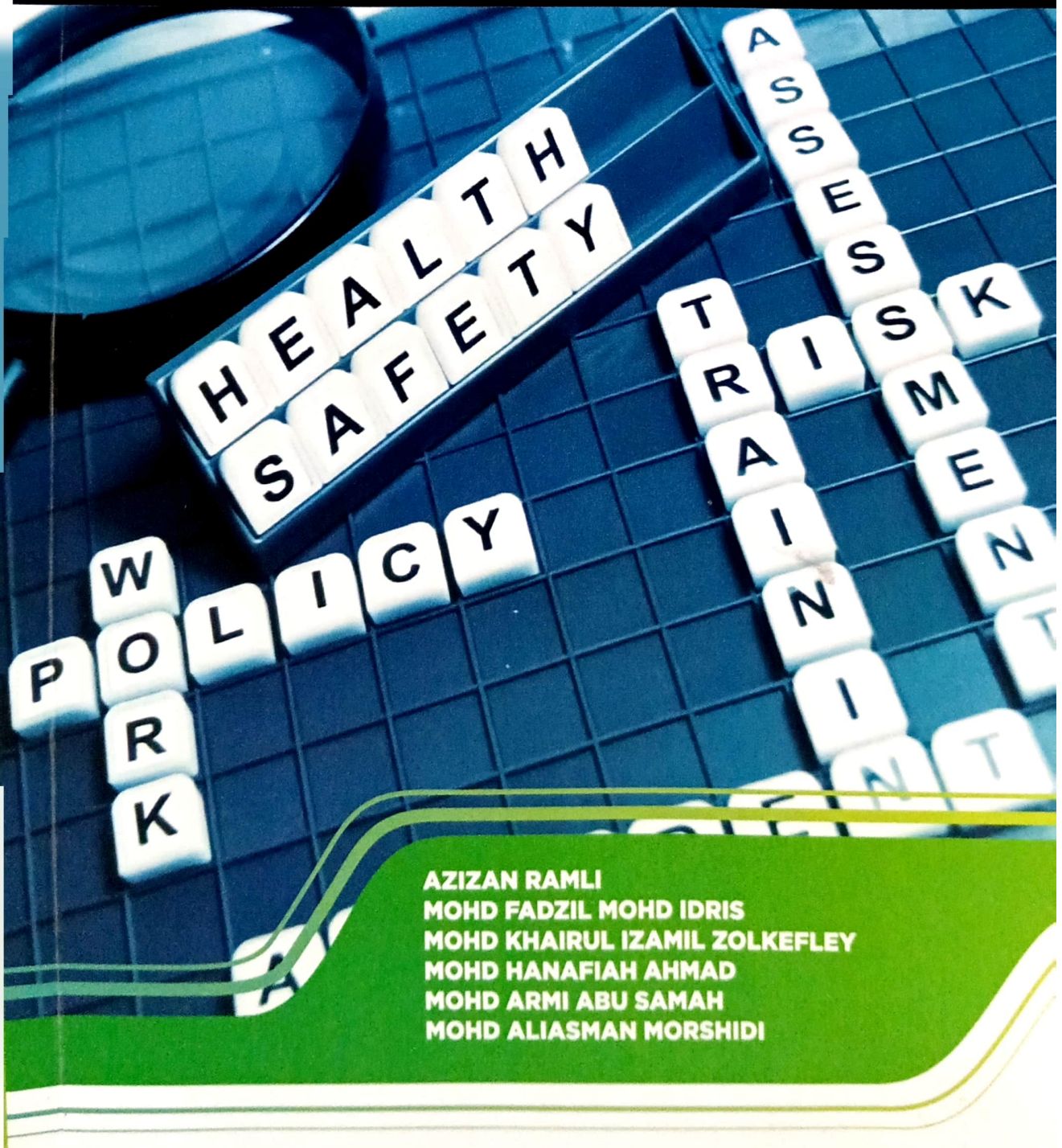

ETIKA DAN TADBIR URUS BERINTEGRITI

PENGURUSAN KESELAMATAN, KESIHATAN PEKERJAAN
DAN PERSEKITARAN

AZIZAN RAMLI
MOHD FADZIL MOHD IDRIS
MOHD KHAIRUL IZAMIL ZOLKEFLEY
MOHD HANAFIAH AHMAD
MOHD ARMI ABU SAMAH
MOHD ALIASMAN MORSHIDI

ETIKA DAN TADBIR URUS BERINTEGRITI

**PENGURUSAN KESELAMATAN, KESIHATAN PEKERJAAN
DAN PERSEKITARAN**

AZIZAN RAMLI
MOHD FADZIL MOHD IDRIS
MOHD KHAIRUL IZAMIL ZOLKEFLEY
MOHD HANAFIAH AHMAD
MOHD ARMI ABU SAMAH
MOHD ALIASMAN MORSHIDI

Penerbit
Universiti Malaysia Pahang
2023

Hakcipta adalah terpelihara
Setiap bahagian daripada terbitan ini tidak boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau dipindahkan kepada bentuk lain, sama ada dengan cara elektronik, mekanikal, gambar, rakaman dan sebagainya tanpa mendapat izin daripada Penerbit Universiti Malaysia Pahang, Lebuhraya Tun Razak, 26300 Gambang, Kuantan, Pahang Darul Makmur.

Data Pengkatalogan-dalam-Penerbitan
Perpustakaan Negara Malaysia
Rekod katalog untuk buku ini boleh didapati
dari Perpustakaan Negara Malaysia
ISBN 978-967-2831-84-6

Pengarah Penerbit : M. Azli
Editor : A. Humaira
Pembaca Pruf : A. Humaira
Reka Letak : Lutfi
Pentadbiran : A. Azianti & F. W. Riann
Jualan & Pemasaran : N. H.

Share | Like | Tag
Online Shop <https://msha.ke/penerbitump>
Official Page (FB) Penerbit Universiti Malaysia Pahang
Official IG : Penerbitump

Diterbitkan Oleh
Penerbit
Universiti Malaysia Pahang
Lebuhraya Tun Razak, 26300 Gambang,
Kuantan, Pahang Darul Makmur.
Tel: 09-549 3273 Faks: 09-549 3281

Urus Cetak
Perniagaan Tekmakro (JM 0361121H)
10, Jalan Perdagangan 16,
Taman Universiti Industrial Park,
81300, Skudai Johor.
E-mel : tekmakro@gmail.com

KANDUNGAN

SENARAI JADUAL	ix
SENARAI RAJAH	xi
PENGHARGAAN	xiii
KATA PENGANTAR	xv
PRAKATA	xvii
BAB 1	
AMANAH DAN TANGGUNGJAWAB	
Pengenalan	1
Peka pada Persekitaran Kerja yang Sedang Berevolusi	9
Amanah dan Tanggungjawab dari Dimensi Insaniah dan Kerohanian	12
Sistem Pengurusan Berasaskan Amanah dan Tanggungjawab	17
Rumusan [penjelasan menerusi pepatah]	40
Rujukan	43
BAB 2	
TADBIR URUS DAN INTEGRITI DALAM KESELAMATAN, KESIHATAN PEKERJAAN DAN PERSEKITARAN	
Pengenalan	47
Definisi Tadbir Urus	48
Tadbir Urus yang Baik dan Efektif	49
Model Tadbir Urus Keselamatan, Kesihatan Pekerjaan dan Persekitaran	51
Isu Integriti dan KKP dan Persekitaran	55
Sistem Pengurusan Antirasuah (<i>Anti-Bribery Managements System</i>)	58
Rumusan	62
Rujukan	62

BAB 3

KEPIMPINAN DAN BUDAYA KESELAMATAN DAN KESIHATAN PEKERJAAN

Pengenalan	65
Apa (<i>WHAT</i>) itu Kepimpinan?	68
Kenapa (<i>WHY</i>) Kepimpinan itu Penting?	76
Bagaimana (<i>HOW</i>) Kepimpinan Mencorak Budaya Selamat di Tempat Kerja?	78
Rumusan	92
Rujukan	95

BAB 4

ISU BERKAITAN KESIHATAN PEKERJAAN

Pengenalan	97
Konsep Kesihatan Pekerja	98
Hubungan Kesihatan dan Pekerjaan	100
Penyakit Pekerjaan	101
Konsep Pencegahan Penyakit dan Kemalangan	103
Promosi Kesihatan Pekerjaan	110
Pengawasan Kesihatan di Tempat Kerja	114
Isu dan Cabaran Terhadap Kesihatan Pekerjaan	129
Rumusan	131
Rujukan	132

BAB 5

SISTEM PENGURUSAN KESELAMATAN DAN KESIHATAN PEKERJAAN

Pengenalan	135
Mengapa Perlu Adanya Akta KKP 1994?	137
Membudayakan Pengurusan Keselamatan dan Keselamatan Pekerjaan	140
Agensi-agensi Kerajaan bagi Pentadbiran Keselamatan dan Kesihatan Pekerjaan	145
Pendekatan Baharu Pengurusan Keselamatan	146
ISO 45001:2018 (Sistem Pengurusan Keselamatan Kesihatan Pekerjaan)	148
Penjelasan Ringkas ISO 9001, ISO 14001 DAN OHSAS 18001	150
Keperluan Mencegah Kemalangan/Insiden	153

Pengurusan Sistem Keselamatan Kesihatan dan Pekerjaan	154
Rumusan	160
Rujukan	161
BAB 6	
KONSEP ETIKA DALAM PENGURUSAN ALAM SEKITAR DAN LESTARI	
Definisi Etika dalam Isu Alam Sekitar	163
Definisi Lestari dalam Alam Sekitar	164
Asas Etika dalam Pengurusan Alam Sekitar	165
Konsep Etika dalam Pengurusan Alam Sekitar	168
Dasar Etika dalam Pengurusan Alam Sekitar	172
Pengurusan Alam Sekitar	175
Kesan Pencemaran Alam Sekitar	178
Kaedah Pemulihan dan Pemuliharaan Alam Sekitar	181
Perundangan Alam Sekitar	185
Tindakan Pengurusan Alam Sekitar Secara Bersepadu	188
Pembangunan Lestari	190
Rumusan	203
Rujukan	203
BIODATA PENULIS	209
INDEKS	215

SENARAI JADUAL

Jadual 1. 1: Contoh penanda aras bagi mengukur dan menilai pencapaian serta keberkesanan faktor organisasi (tidak terhad)	24
Jadual 1. 2: Contoh penanda aras bagi mengukur dan menilai pencapaian serta keberkesanan faktor institusi (tidak terhad).....	27
Jadual 1. 3: Contoh penanda aras bagi mengukur dan menilai pencapaian serta keberkesanan faktor institusi (tidak terhad).....	29
Jadual 1. 4: Contoh penanda aras bagi mengukur dan menilai pencapaian serta keberkesanan faktor teknologi (tidak terhad)	31
Jadual 1. 5: Contoh penanda aras bagi mengukur dan menilai pencapaian serta keberkesanan faktor perundangan (tidak terhad).....	33
Jadual 3. 1: Sebahagian dari insiden kemalangan besar yang berlaku di seluruh di dunia yang melibatkan angka korban yang tinggi atau kerosakan harta benda yang teruk.....	69
Jadual 3. 2: Ringkasan kehendak klausa 5.1 yang berkaitan dengan “Kepimpinan dan Komitmen” berpandukan OHSMS ISO45001:2018.....	80
Jadual 3. 3: Tujuh pandangan dalam kepimpinan keselamatan di tempat kerja.....	83
Jadual 4. 1: Jenis-jenis <i>hazard</i> dan contoh-contoh penyakit yang dihasilkan.....	103
Jadual 6. 1: Ulasan responden terhadap perasaan tentang kerosakan alam sekitar.....	167
Jadual 6. 2: Kesan bencana alam kepada manusia dan alam	167
Jadual 6. 3: Senarai pindaan akta perundangan.....	186

SENARAI RAJAH

Rajah 1. 1: Pembangunan industri dan kecaknaan minda tanggungjawab, kebertanggungjawaban dan amanah.....	6
Rajah 1. 2: Struktur dan fungsi setiap pemegang taruh berkaitan keselamatan dan kesihatan pekerjaan.....	7
Rajah 1. 3: Revolusi Perindustrian dan perkembangannya ..	11
Rajah 1. 4: Dimensi insaniah dan kerohanian dalam kebertanggungjawaban.....	15
Rajah 1. 5: Elemen-elemen penting dalam pengurusan KKP	19
Rajah 1. 6: Pemerkasaan tanggungjawab.....	35
Rajah 1. 7: Kitaran Perancangan-Pelaksanaan-Pemantauan-Penambahbaikan.....	36
Rajah 1. 8: Faktor dalam pengukuhan sesebuah pentadbiran dan pengurusan.....	37
Rajah 2. 1: Kerangka amalan terbaik tadbir urus KKP dan Persekitaran.....	51
Rajah 3. 1: Ringkasan " <i>The Egg Aggregated Model (TEAM)</i> " yang menghubungkan tiga elemen utama budaya keselamatan, iaitu daripada domain kemanusiaan (<i>Human Domain</i>), domain teknologi (<i>Technological Domain</i>) dan domain organisasi (<i>Organizational Domain</i>)	72
Rajah 3. 2: Tiga gaya kepimpinan yang dapat memberi kesan positif dalam mengurangkan kadar kemalangan di tempat kerja.....	74
Rajah 3. 3: " <i>The Golden Circles or Rule</i> " sebagai anjakan paradigma untuk pemimpin dalam mengurus KKP secara tradisional kepada pembudayaan keselamatan yang lebih dinamik dan proaktif.....	78
Rajah 3. 4: Konsep PDCA (Plan, Do, Check, Act) dalam kerangka Sistem Pengurusan Kesihatan dan Pekerjaan, ISO45001:2018	82
Rajah 3. 5: Hubung kait antara <i>Safety Climate</i> dan <i>Organizational Functioning</i> dalam ciri sebuah budaya dalam organisasi (<i>Thomas & Kristen, 2015</i>)	91

Rajah 3. 6: Komponen Budaya Keselamatan	93
Rajah 4. 1: Hubungan dua hala antara kesihatan dengan pekerjaan.....	101
Rajah 4. 2: Model Tannahill yang menggariskan tiga teras utama iaitu pencegahan, pendidikan kesihatan dan perlindungan kesihatan di tempat kerja.	111
Rajah 4. 3: Ciri-ciri pengawasan kesihatan yang ideal dan berkesan	116
Rajah 6. 1: Kelestarian Alam Sekitar dan Mampan	165
Rajah 6. 2: Model Dasar Etika Alam Sekitar Bersepadu.....	174
Rajah 6. 3: Dasar Alam Sekitar Negara (DASN) Malaysia.....	187
Rajah 6. 4: Penglibatan pihak-pihak yang berkaitan dengan Program SLAAS.....	202

PENGHARGAAN

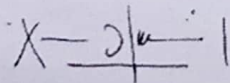
Penulisan buku ini telah mendapat sokongan kewangan daripada geran Majlis Ugama Islam dan Adat Resam Melayu Pahang (MUIP) dan Universiti Malaysia Pahang (RDU200763).

KATA PENGANTAR

Setinggi-tinggi syukur ke hadrat Allah S.W.T kerana dengan izin-Nya, buku berjudul **Etika dan Tadbir Urus Berintegriti: Pengurusan Keselamatan, Kesihatan Pekerjaan dan Persekitaran** ini berjaya diterbitkan. Tahniah diucapkan kepada Universiti Malaysia Pahang, khususnya para penulis yang telah berjaya menghasilkan buku ini dan semoga ia akan menjadi bahan bacaan dan rujukan yang berguna.

Isu keselamatan, kesihatan pekerjaan dan persekitaran merupakan isu yang semakin mendapat perhatian. Bagi memastikan ia dapat diuruskan secara cekap dan berkesan, kecaknaan serta tadbir urus yang berintegriti amatlah penting, bahkan ia menjadi suatu kemestian. Tadbir urus berintegriti merupakan tonggak kepada kejayaan sesebuah organisasi. Kegagalan dalam membudayakan nilai serta amalan terbaik dalam mengurus akan membawa kepada kepincangan kepimpinan yang akhirnya akan merugikan organisasi dalam jangka masa panjang.

Diharapkan dengan terhasilnya buku ini, ia akan dapat membantu menyebarkan kepentingan etika serta tadbir urus yang berintegriti dalam memandu ke arah kejayaan sesebuah organisasi. Akhir kata, tahniah sekali lagi diucapkan dengan kejayaan menerbitkan buku ini dan semoga ia menjadi amal baik yang diberikan pahala dan ganjaran besar oleh Allah swt.

Dato' Ahmad Hairi bin Hussain, DIMP., SAP., AMP., PKC, DSAP.

Ketua Pegawai Eksekutif

Majlis Ugama Islam dan Adat Resam Melayu Pahang.

PRAKATA

Semoga penulisan yang sederhana ini dapat mencapah wawasan dan pengetahuan para pembaca. Untuk itu, kami ucapkan terima kasih pada teman-teman seperjuangan yang telah memberikan sumbangan dan idea dalam pembuatan penulisan ini.

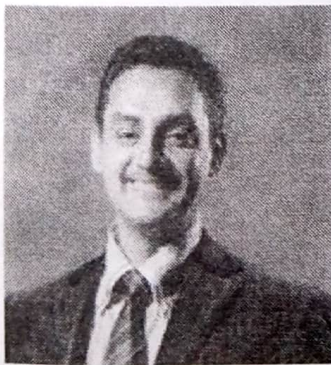
Kami sangat menyadari bahawa penulisan ini jauh daripada kata sempurna dan terdapat banyak kekurangan di dalamnya. Oleh itu, kami sangat berharap adanya saranan, kritikan, serta usulan yang dapat memperbaiki penulisan kami pada masa akan datang. Semoga penulisan yang telah kami susun ini berupaya untuk memberikan manfaat kepada diri kami sendiri dan para pembaca.

Ts Dr. Azizan Ramli
Etika dan Tadbir Urus Berintegriti.

BIODATA PENULIS

Ts Dr. Azizan Ramli merupakan pemegang ijazah kedoktoran dalam bidang bencana teknologi (*technological hazard*) dari Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM). Setelah menamatkan pengajian dalam bidang kejuruteraan di Universiti Okayama, Jepun pada tahun 1998, beliau bertugas sebagai jurutera kanan di beberapa buah syarikat antarabangsa (MNC). Beliau seterusnya menyambung pengajian di peringkat sarjana di Universiti Putra Malaysia (UPM) ketika masih menjawat jawatan sebagai jurutera kanan. Setelah lebih sepuluh tahun berkhidmat di sektor swasta, beliau akhirnya membuat keputusan untuk memasuki bidang pendidikan tinggi. Kini, beliau merupakan Timbalan Dekan (Penyelidikan & Pengajian Siswazah) di Fakulti Sains dan Teknologi Industri, Universiti Malaysia Pahang. Bidang pengkhususan beliau berkaitan pengurusan keselamatan proses serta keselamatan dan kesihatan pekerjaan.

PM Dr. Mohd Fadzil Mohd Idris bertugas sebagai Profesor Madya di Fakulti Sains dan Teknologi Industri (FSTI) Universiti Malaysia Pahang (UMP). Penglibatan beliau dalam akademik bermula sejak 1997 meliputi Sains Bangunan dan Pembinaan, Kejuruteraan Perkhidmatan Bangunan, Penyelenggaraan, Penilaian Risiko dan Keselamatan, Pencemaran Alam Sekitar dan Kejuruteraan Keselamatan Kebakaran. Beliau menceburi bidang KKP di UMP sejak tahun 2007 dan

terlibat secara aktif dalam penyebaran ilmu pengetahuan mengenai Keselamatan Kebakaran, Faktor Manusia, Ergonomik, Keselamatan dan Kesihatan Pekerjaan di dalam kampus dan industri, dalam dan luar negara. Beliau juga menganggotai keahlian badan profesional dan pernah berkhidmat sebagai Timbalan Pengarah Penyelidikan dan Inovasi Akademi Pengajian Tinggi (AKEPT).

Dr. Mohd Khairul Izamil Zolkefley

merupakan Pensyarah Kanan Program Keselamatan dan Kesihatan Pekerjaan, Fakulti Sains dan Teknologi Industri, Universiti Malaysia Pahang. Pada tahun 2006, beliau mendapat tawaran untuk melanjutkan pelajaran dalam bidang Sarjana Muda Perubatan dan

Pembedahan (MBBCh), di Universiti Kaherah, Mesir. Pada tahun 2016, melanjutkan pelajaran dalam bidang kedoktoran (Doktor Falsafah) dan bergraduat pada tahun 2020 dalam bidang Ijazah Kedoktoran Neurosains (otak dan sistem saraf) dari Universiti Sains Malaysia. Berpengalaman mengajar subjek yang melibatkan sains kesihatan di peringkat program Diploma, Sarjana Muda dan Sarjana untuk Program Keselamatan dan Kesihatan Pekerjaan antaranya, *Human Anatomy and Physiology*, *Introduction to Microbiology*, *Epidemiology and Occupational Disease*. Dalam bidang penyelidikan pula, berpengalaman dalam bidang kajian melibatkan sains klinikal, neurosains, epidemiologi dan kesihatan awam.

Dr. Mohd Hanafiah Ahmad merupakan graduan Ijazah Sarjana Muda Ekonomi (Ekonomi Industri) dengan kepujian dari Universiti Kebangsaan Malaysia pada tahun 1998. Kemudian, beliau meneruskan pengajian pascasiswazah di Universiti Teknologi Malaysia dan menerima Ijazah Sarjana Pengurusan Teknologi (Pembangunan Sumber Manusia) pada tahun 2000. Pada tahun 2018, beliau menamatkan pengajian kedoktoran di Universiti Malaysia Pahang (UMP). Fokus utama penyelidikan beliau ialah Sumber Manusia, Sosioekonomi, Gelagat Organisasi dan Perancangan Strategik. Beliau pernah dilantik sebagai Ketua Pegawai Strategik UMP(2019-2021), Timbalan Dekan Akademik dan Hal Ehwal Pelajar, Fakulti Pengurusan Industri (2015-2017) dan Timbalan Dekan Jabatan Pengurusan Teknologi, Fakulti Pembuatan dan Pengurusan Teknologi (2008-2009). Pada masa sekarang, beliau merupakan Dekan Fakulti Pengurusan Industri.

Prof. Madya Dr. Mohd Armi Abu Samah memperoleh Diploma (Perhutanan), B.Sc (Env), M.Sc dan PhD dari Universiti Putra Malaysia (UPM). Bidang pengkhususan beliau adalah di dalam pengurusan sisa pepejal dan sistem pembangunan kompos. Beliau sangat aktif dalam pelbagai aktiviti penyelidikan dan bidang akademik dengan menulis buku, majalah, kertas kerja dan jurnal serta editorial jurnal antarabangsa dan tempatan yang dijemput. Beliau juga telah berjaya menerbitkan lebih daripada 60 kertas penyelidikan dalam pelbagai jurnal antarabangsa dengan jurnal berindeks iaitu Scopus, ISI dan lain-lain.

Bagi penulisan buku pula beliau telah berjaya menerbitkan empat buah buku sebagai penulis bersama. Pada masa ini PM Dr. Mohd Armi merupakan Penolong Profesor di Jabatan Bioteknologi, Kulliyah Sains, UIAM Kampus Kuantan.

Mohamad Aliasman Morshidi

merupakan pengamal profesional Keselamatan dan Kesihatan Pekerjaan (KKP), khususnya dalam sistem pengurusan KKP (OSHMS), budaya dan kepimpinan KKP dalam organisasi, kompetensi dan latihan KKP serta pengurusan risiko. Beliau berpengalaman melebihi 22 tahun dalam industri pembuatan, pembinaan serta minyak dan gas. Beliau memegang Ijazah Kejuruteraan Mekanikal dari *University of Queensland*, Australia dan juga Ijazah Sarjana Pengurusan dan Pentadbiran Perniagaan (MBA) dari Universiti Teknologi MARA. Beliau banyak memfokuskan kerjaya dalam bidang KKP dan pernah menjadi seorang Jurutera dan Pengurus KKP, Pegawai KKP, Pegawai Perlindungan Sinaran dan juga juruaudit untuk sistem pengurusan QHSE. Beliau terlibat secara aktif dalam aktiviti-aktiviti NGO yang mana beliau merupakan Timbalan Presiden MSOSH (2020-2022), bekas Timbalan Presiden NRG-SHE (2009-2018), Ahli Jawatankuasa Teknikal TC/W/6 di bawah *Malaysian National Standards Committee for Industry Standard Committee* untuk KKP (MyNSC ISC W) dan juga Panel Penasihat Industri di Universiti Malaysia Pahang.

Penulis Bersama:

Prof. Madya Dr. Mohd Khairul Amri Kamarudin

Fakulti Sains Sosial Gunaan
Universiti Sultan Zainal Abidin, Kampus Gong Badak,
Kuala Nerus, Terengganu, Malaysia.

Dr. Loh Ing Hoe

*School of Business and Management,
Royal Melbourne Institute of Technology University,
Vietnam Campus, Handi Resco Building, 521 Kim Ma,
Ba Dinh District, Hanoi, Vietnam.*

INDEKS

A

agensi 24, 32, 108, 145, 196

H

hazard 10, 102, 118, 144

I

industri 2, 17, 68, 194

inklusif 7, 39, 132

K

kecemasan 23, 69, 139, 152

kelestarian 12, 165, 186, 200

kemalangan 17, 68, 103, 147, 153

M

mekanisme 27, 29, 177, 196

O

organisasi 20, 49, 58, 137

P

pekerja 9, 65, 99, 141, 161

pengurusan 40, 58, 140, 157, 175

polisi 48, 80, 112, 144, 200

produktiviti 100, 137, 139, 142

profesionalisme 22, 42, 142, 160

psikososial 98, 103, 120, 132

R

risiko 9, 20, 59, 152, 171

ETIKA DAN TADBIR URUS BERINTEGRITI

PENGURUSAN KESELAMATAN, KESIHATAN PEKERJAAN
DAN PERSEKITARAN

Isu keselamatan, kesihatan pekerjaan dan persekitaran merupakan isu yang semakin mendapat perhatian. Bagi memastikan ia dapat diuruskan secara cekap dan berkesan, kecaknaan serta tadbir urus yang berintegriti amatlah penting, bahkan ia menjadi suatu kemestian. Tadbir urus berintegriti merupakan tonggak kepada kejayaan sesebuah organisasi. Kegagalan dalam membudayakan nilai serta amalan terbaik dalam mengurus akan membawa kepada kepincangan kepimpinan yang akhirnya akan merugikan organisasi dalam jangka masa panjang. Buku ini mengupas perbincangan berkaitan etika dan tadbir urus berintegriti dalam pengurusan keselamatan, kesihatan pekerjaan dan persekitaran. Perbincangan yang diolah merupakan hasil penyelidikan dan pengalaman para penulis yang terdiri daripada ahli akademik dan pengamal keselamatan dan kesihatan pekerjaan. Buku ini juga diyakini dapat membantu para pembaca memahami serta menghayati dengan lebih menyeluruh berkaitan etika, tadbir urus dan integriti yang menjadi tunjak kepada sistem pengurusan keselamatan, kesihatan pekerjaan dan persekitaran yang mapan.

اوتڤور سڤتڤي مالمسڤا قنڤڤ
UNIVERSITI MALAYSIA PAHANG
PENERBIT

ISBN 978-967-2831-84-6

9 789672 831846